

SANAT YOLUYLA EĞİTİM KURAMININ EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bedri KARAYAĞMURLAR* & Cemile Arzu TAN**

ÖZET

Bu çalışmada amaç , İngiliz sanat tarihçisi Herbert Read'in sanat yoluyla eğitim kuramının , eğitim üzerindeki etkilerini incelemektir. Eğitim sistemindeki ussallaşmaya karşı çıkan yaratıcı bir görüş olarak sanat yoluyla eğitim anlayışının genel eğitimdeki önemi belirlenecektir.

Anahtar kelimeler: sanat yoluyla eğitim, eğitim,yaratıcılık

Genel eğitim açısından bakıldığında her devirde çocuğa bakışın ve ona verilmesi gereken en uygun eğitimin nasıl olması gerektiği gibi soruların sorulduğunu görmekteyiz. Bu sorulara verilen cevaplarda da genelde eğitimde özgürlükçü ve faydacı tutumların yansımaları buluruz. Batı'da Platon 'un görüşlerinden başlayarak ,eğitimin ahlaksal değerlerin etkisinde dönüşüme uğrayarak , fakat yeniden geriye dönüşlerle ele alınıp, geliştiğini görmekteyiz. Eğitimde öncü modeller ve kuramda köklü değişimlerle bugünlerin eğitim sisteminin altyapısı oluşmuştur. Baskıcı bir eğitimden özgürlükçü bir eğitime geçiş hemen olmamıştır. Bilimsel ekonomik ve politik gelişmeler sonucu duyulan ihtiyaçlara uygun, yetişmesi gereken yeni nesillere gereksinim artmıştır. Bu ihtiyaç sonucu da eğitimde yeni atılımlar görülür. Bilimsel olarak eğitim konusu ele alınmaya başlanır. Eğitimde sistemleşmeyi ilk olarak Aristo'nun felsefesinde görmekteyiz.

Eğitimdeki sistemleşmeyi sanat eğitiminde de görmekteyiz. Başta sanat eğitimi ,iş eğitimi olarak ele alınırken ,daha sonraları sezgiye ve imgeye dayalı

* Doç.Bedri Karayağmurlar, D.E.Ü., Buca Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

** Araş. Gör. Cemile Arzu Tan, D.E.Ü., Buca Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

kuramlar da önem kazanmaya başlar. Amaç insanı yabancılaşmadan ve psikolojik çöküntüden kurtarmaktır. Böylece insan, içindeki yaratıcı potansiyeli ortaya çıkarıp, tam insan olabilecekti. Sanat eğitime eğitimde daha fazla yer verilerek işçilik ve bilinçli realite kavramlarının yanında sezgi, algı, psikolojik anlamıyla bilinçsizliğin alt katmanlarına uzanma, kendini daha iyi tanıyıp bütüncül olma gibi işlevler yerine getirilebilirdi. Herbert Read' in sanat yoluyla eğitim kuramında da amaç sanat eğitimi eğitim için araç alan haline getirip, eğitimin oyun karakterini bozmadan çocuk ve yetişkinin duygularının yanında zekasının da eğitilmesidir.

Bu kuramın eğitime etkisi günümüzde de devam etmektedir. Çünkü halen eğitim programlarında Read' in önerdiği gibi tüm yetilerin tek bir etkinlik içinde birleştirilmesi , bütünleşmesi şeklinde bir yaklaşımın değeri tam olarak değerlendirilememektedir. Bugün bile eğitim sistemleri çoğunlukla akla dayalıdır. Oysa yaratıcı güçleri, estetik içgüdüleri ortaya çıkaran bir anlamda özgürleştiren , sanat eğitimi yaşamın her alanında daha yüksek etkinlikler için bireye güç kazandırır ve onu daha etkin kılar.

AMAÇ

Bu çalışma, günümüz sanat eğitimi ve öğretmen yetiştirme uygulamalarının Batı'da geliştirilen çağdaş eğitim kuramlarının etkisinde kalınarak oluşturulduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Sanat eğitime ilişkin kuramsal çalışmalar 1900 lerde Paris'te başlamışken bizde bu tarih çok geç kalmıştır. Batı ülkelerinde eğitimdeki her yenilikçi hareket ülkemizde de gecikmiş de olsa yankısını bulmaktadır. Gelişimci eğitim anlayışı içerisine giren görüşler , temel olarak " doğallığı" savunmuşlardır. Gelişimci görüşün bir uzantısı olan sanat yoluyla eğitim anlayışı da öğrencilerin kişisel tavır alma ve de kendini özgürce ifade edebilme cesaretini artırıcı, duyguya ve sezgiye dayalı bir eğitimi savunur. Bu görüş ya da eğitim yöntemi sanatı eğitim ve öğretimin temel alanı haline getirir. Sanatın özgürleştirici yönünü genel eğitimde kullanmak ister. Çünkü ancak bu yolla kişi psikolojik olarak

dengeli bir kişilik kazanabilecektir. Artık sanat, insanı çöktüntüden kurtaracak bir can simidi işlevi görecektir.

Bütün dersler içinde “ sanat, eğitimin temeli olmalıdır” tezi ile İngiliz sanat tarihçi ve eleştirmen Herbert Read ‘in etkisi günümüze kadar ulaşmıştır. Makalede aşırı rasyonel eğitime karşı farklı görüşler içeren Read ‘in tezinden yola çıkılarak , sadece plastik sanatlar değil, aynı zamanda müzik, tiyatro , edebiyat gibi alanların bir birleşimi olan entelektüel arka plan oluşturabilmeye yönelik estetik eğitimin gerekliliğini ve önemini vurgulamak amaçlanmıştır.

EĞİTİMDE KURAMSAL GELİŞMELER

Eğitilim (pedagoji) deki gelişmelere baktığımızda 19. yüzyıldan itibaren oldukça bilimsel , kuramsal bir yaklaşımın başladığını görürüz. Artık aşırı kişisellikten ya da dogmacılıktan uzak görüşler eğitimde yer almaktadır. Özellikle bilimden ve de psikolojideki gelişmelerden yararlanılmaya başlanır. Endüstriyel gelişmeler sonucu iyi donanımlı bireylere ihtiyaç duyulmaktadır.

Leipniz, Wolf, Kant ve Rousseau gibi filozoflar geleneğe karşı çıkarak aklın egemenliğini savunurlar. Özellikle 19.yüzyıldan önce eğitimde kuramsal açıdan reform niteliği taşıyan görüşleriyle Rousseau ve Locke ‘u görürüz. J.Locke , öğretimde oyun karakteri olması gerektiğini savunur. Bu konu ilk kez Platon ve Montaigne’ in değindikleri bir konudur.

Başlangıçta eğitimde doğruluk , yetkinlik gibi ülküsel değerlerin kazandırılması amaçlanır. Bu görüşü savunan Alman filozof J.Friedrich Herbart (1776-1841), ilk olarak bilimsel nitelikli bir eğitimin kurucusu olur. “İlgi”nin eğitimdeki önemi üzerinde durur ve “ biçimsel (formal) basamaklar” denilen öğretim yöntemlerini geliştirir. Diğer bir Alman eğitimci F.Wilhelm Fröbel (1782-1852) , ilk kez “ kindergarten” (çocuk bahçesi) adlı okul öncesi eğitim okulunu açar. Burada oyun aracılığıyla eğitim ilkesi uygulanır. Eğitimde daha hümanist ve özgürlükçü bir anlayış yerleşmeye başlar.

19.yüzyıl, toplumsal bilimlerin de (psikoloji ve sosyoloji) doğduğu bir yüzyıldır. Eğitimde gelişimci ya da devrimci görüşler önem kazanır. Günümüzde de

etkisi devam eden gelişimci kurama göre eğitim uygulamalarında en yüksek düzeye ulaşmak ancak " gelişimde doğal olmaya" bağlıdır. *Gelişimcilikteki önemli sayılılardan biri "doğal olanın sağlıklı olduğu" sayılıdır. Gelişimcilik takvim yaşına göre sosyal, duygusal ve bilişsel alanda hızlı ilerlemeler olursa çocuğun doğal eğilim ve yönelimlerinin bundan zarar göreceğine inanır. Bu nedenle sosyal, duygusal ve bilişsel alanlarda hızlı öğrenmeyi hedefleyen yaklaşımlara kuşkuyla bakar. Doğal öğrenmeler için aşağıdakiler vurgulanır: 1- Öğrenmeler için doğal eğilim ve yatkınlık yeterlidir.2- Doğuştan gelen niteliklere, yatkınlıklara ve davranma biçimlerine müdahale etmek zararlıdır. 3- Doğal öğrenmeler için öğrenme yaşantılarını çoğaltmak yeterlidir.*(Özyürek ve Tuncer, 2003: 4-5)Bu gelişmeler ışığında artık çocuğa çocuk gözüyle bakılmaya başlanır. Eğitim yöntemlerinde daha esnek , insancıl bir dönem görülmektedir.

20. yüzyılda da etkisini sürdüren eğitim görüşlerine topluca bakarsak eğer bunlar: 1- Ulusçu eğitim görüşü , Fichte (1762-1814) nin önderliğini yaptığı eğitim anlayışı 2- Estetik eğitim öğretisi, F.Schiller (1759-1805)in görüşüne göre eğitimin amacı insanı estetik bir insan yapmaktır. 3- Devletçi eğitim anlayışı , F.Hegel (1770- 1831) in görüşleri diğer görüşlere göre farklıdır. Hegel , çocuktan , onun doğasından hareket eden görüşlere karşı çıkar. Ona göre eğitim devletin istediği tipteki insanı yetiştirmelidir. 4- Çok yönlü kişilik eğitimi, J.W.Göthe (1749-1832) bireyci- estetikçi , kişiliğin uyumlu olarak geliştirilmesinden yana görüş 5- Özgürlükçü eğitim – ezberci öğretime karşı L.N.Tolstoy (1828-1910), J.J.Rousseau ve Schopenhauer' den etkilenmiştir. 6- Sosyalist eğitim, K.Marx (1818-1883) ve F.Engels (1820-1895) , eğitim maddi üretim ile birleştirilmeli görüşü 7- A.Comte (1796-1857) , bilimci görüş 8- İrrasyonalist görüş, A.Schopenhauer (1788-1860) ve F.Nietzsche (1844-1900) örgütlenmiş okul eğitimi yerine kültür içinde eğitim , esas olan kendiliğinden varolan şey, iradedir.

20. yüzyılda yukarıda sayılan görüşlerin etkisi sürerken ,yeni yeni gelişmelerde reform niteliğinde devam etmektedir. Özellikle endüstride, bilimde ve psikolojideki gelişmeler yeni eğitim akımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri

Eğitim akımlarına sanat hareketleri de etkide bulunmuştur. Eğitimde sanata verilen önemde bir farklılaşma, ilerleme görülür. 19. yüzyılın sonuna doğru ortaya çıkan **sanat eğitimi akımı** , bir anlamda o dönemde görülmeye başlayan kültürel çöküntüye karşı bir tepki niteliğindedir. Almanya'da A.J.Langbehn (1851-1907) , A.Lichtwark (1852- 1914) bu akımın temsilcilerindendir. Alman ulusunu yenileştirmek amaçlanmıştır. Diğer önemli akım ise, **çocuktan hareket akımıdır**. J.J.Rousseau 'nun görüşleriyle paralel olarak bu akımda da çocuğun doğası ve özgürlüğü dikkate alınmıştır. En bilinen temsilcileri , İtalya'lı Maria Montessori (1870-1952) , Amerika'lı Helen Parkhurst (1887-1959), Almanya'lı Peter Peterson (1884- 1952) , İsveç'li eğitimci Ellen Key (1849-1926) dir.

Özel öğretim alanına giren sanat eğitimi ile ilgili kuramlar ve Herbert Read'in sanat yoluyla eğitim kuramından önce 20. yüzyılda en yaygın ve etkili eğitim akımından bahsetmek gerekir. Bu akım "**iş eğitimi**" akımıdır. İş eğitimi akımının temsilcileri Alman Kerschensteiner (1854- 1932) , Amerika'lı John Dewey (1859-1952) , Alman eğitimci H.Gauding (1871- 1932) dir.

ÇAĞDAŞ EĞİTİM KURAMLARININ SANAT EĞİTİMİNE ETKİLERİ

Çağdaş kelimesinin sözlük anlamı 1- *aynı çağda yaşayan* 2- *bulunan çağın anlayışına , koşullarına uygun olan* (Püsküllüoğlu, 1987)şeklinde geçmektedir. Eğitim toplumsal bir olaydır. Her toplumunda kendine özgü bir eğitim politikası vardır. Çünkü farklı toplumlar kendi yapılarına uygun eğitim modelleri geliştirirler. İçinde bulunulan çağın gerekleri ile herhangi bir toplumun yaşadığı ya da içinde bulunmak zorunda olduğu koşullar arasında tezatlıklar olabilir. Ancak değişmeyen şey değişimdir. Toplumsal değerlerle birlikte içinde bulunulan ekonomik koşullarda değişime uğramaktadır. Kültürel yapıda bu değişim daha zor gerçekleşmektedir. En köklü değişimlerin ancak iyi bir eğitimle gerçekleşebileceği bilinen bir gerçektir.Çağımızda artık her alanda belli bir entelektüel birikimin gerekliliği ve uzmanlaşma çağın gerisinde kalmamak için bir zorunluluk haline gelmiştir. Bununla birlikte artık belirli bir alanda yoğunlaşmanın yanında daha bütüncül bir insan

olabilmek için de belirli bir oranda estetik beğeni sahibi olma gerekliliği de doğmuştur. Günümüzde sanat eğitime duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Örgün ve yaygın eğitimde estetik yargıya sahip bireyler yanında, kendisini ve çevresini de değiştirebilen yaratıcı insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bireylerin yetişmesi ancak uygun ve eşit eğitim olanaklarının sunulması ile gerçekleşebilir.

Çağdaş eğitimde merkez öğrencidir. Eğitim kuramlarının özünde de bu hümanist düşünce yatar. Herkese eşit imkanlar sunulmama da , yetiştirilecek kişiye bakışta bir dönüşüm yaşanmaktadır. Davranışlarda, amaçlanan hedeflere göre değişiklikler yaratırken dayatmacı değil, özgürlükçü bir tutum savunulmaktadır. Bu özgürlükçü tutum sanat eğitiminde de yankısını bulur. *Günümüzün çağdaş sanat eğitimi ve öğretimi anlayışı ; bireyi yaratıcı düşünmeye , analiz yapmaya , kavram elde etmeye , buluş yapmaya ve bulduğunu değerlendirmeye götürmeyi amaçlar. Sanat eğitimi , uygulamalar esnasında öğrenciyi destekleyen ve bir takım bilgileri ona kazandıran çalışmaları kapsamaktadır. Yöntemin ana ilkesi ; kişinin kendi kendine "seziş", "görüş", "anlayış" veya sanat yoluyla kişilik kazanmasını sağlamaktır.*

(Enginoğlu,Karayağmurlar,Halıçınarlı ,www3.50megs.com/resimeğitimi)

Sanat eğitiminin bu özgürlükçü ve yaratıcılığı geliştirici yanını vurgulayan görüşler ve de 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak, endüstrileşmede önde giden ülkelerdeki yeni eğitim akımları doğrultusunda sanat eğitime olan ilgi artmaya başlar. Başta iş eğitimi akımının temsilcilerinin görüşleri ışığında yeni eğitimde giderek atölye ve iş eğitimine daha doğrusu zanaat eğitimine önem verilmeye başlanır. 1870'lerde Rusya'da, 1886'larda Almanya'da başlayan bu eğitim 1900' de Paris'te düzenlenen ve başlıca çizim derslerinin öneminin vurgulandığı uluslararası kongrede güç kazanır. Bu akımın taraftarlarına göre eski okul , kuru bir kitap okuludur. Oysa okulda çocuğun etkinliğine dayanan iş okulu düşüncesi daha yararlıdır. Pragmatist (yararçı) ve ilerlemeci (progressivism) felsefeye dayalı ,eğitim ortamında kuramdan çok uygulamaya önem veren bu akım, *okulu toplumsal yaşamın yaşandığı bir yer olarak kabul eder. İş eğitimi de buna*

Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri

yardım edeceğinden , okul bu tür eğitime ağırlık vermelidir. Bu tür eğitimde işin ekonomik değeri değil; toplumsal bilinç ve kudreti geliştirmesi ağırlık taşımaktadır. Yani öğrencinin elle tutulur, gözle görülür, yaşam için yararlı bir yapıt ortaya koyması için , eğitim ortamı düzenlenmelidir. (Sönmez, 1991)

Günümüze kadar gelen bu görüşler ve sanat eğitiminin , sanat ve iş eğitimi olarak değerlendirilmesinin altında yatan temel neden , sanayinin gereksinimi olan becerikli insanın yetiştirilmesidir. *Bu yaklaşım , okullarda kuramsal ağırlıklı derslerin yerini uygulamalı derslerin alması biçiminde somutlaşır. Yaparak-yaşayarak eğitim , eğitim yöntemi olarak benimsenir. İnsanın kendisini ve doğayı tanımmasının aracıdır sanat.(Karayağmurlar, 1990:211)*

Batı'da sanat eğitimine ilişkin çeşitli kongrelerle konuya ilgi artmaya başlar. Özellikle de Almanya'da 1887deki "sanat eğitim hareketi" genel eğitimde bir reform niteliğindedir. Bu hareket kültürel çöktüşe ve insanın yabancılaşmasına karşı önlem almayı amaçlar.. Eğitimde öncelikle plastik sanatlar, edebiyat ile yaratıcı etkinlikler önem kazanır. Estetik zevkin eğitimine ve bu alanların eğitim ve öğretimin öz alanı olmasına çalışılmıştır. Pedagojik ve psikolojik açıdan sanat eğitimi yeniden ele alınmaya başlanır. 1893 'de Konrad ve Lange resim derslerini pedagojik açıdan değerlendirir. Lichtwark 'ın 1901 Dresten kongresi , 1903 Weimar ve 1905 Hamburg kongreleri ile sanat eğitilimi açısından önemli gelişmeler sağlanır. Ayrıca Almanya'da çocuğun yaşamında sanat adlı sergi açılır. Lange " sanatsal eğitimin özü" adlı konuşmasında şu noktalar üzerinde durur; " Sanat eğitiminin çıkış noktasını meydana getiren temel kurallar bizzat sanatın özünden çıkar. Sanatsal eğitim ussal eğitimin özel bir türü olmadığı gibi teknik becerilerin kazandırılması da değildir. Sorun ne belli bir kuramsal bilginin iletilmesi ne de ellerin becerisiyle donatılmasıdır. Sorun sanat duygusunu geliştirmek , elleri , gözlerin ve düşlemlenin (fantezi) hizmetine vermektir." der. Sanat eğitimi hareketinin temelleri Platon'a kadar götürülebilir. Eğitimde en önemli değişim Fransız İhtilalinden sonra gerçekleşir. Eğitimdeki kuramsal gelişmeler ışığında sanat eğitiminin düşünsel altyapısı oluşur. Gelişmelerde Fransız Güzel Sanatlar

Akademisinin (1793) de etkisi vardır. Eşitlik söylemleri ve insan hakları ile birlikte sanat artık herkesin uğraşması gereken bir alan haline gelir.

HERBERT READ'İN SANAT YOLUYLA EĞİTİM KURAMININ EĞİTİME ETKİLERİ

Herbert Read , 1893 de Yorkshire 'da doğmuş , 20. yüzyılın en önemli sanat tarihçisi ve eleştirmenlerindendir. Read , plastik sanatları ve eğitimi incelerken , diğer kültür alanları ve psikolojiyle de ilgilenerek , düşüncelerini zenginleştirmiştir. Aynı zamanda edebiyatçı olması da etkili olmuştur. Herbert Read'in sanat eğitimi üzerine görüşlerini Sanat Yoluyla Eğitim (Education Through Art) ve Sanat ve Toplum adlı kitaplarından edinmekteyiz. *Ünlü İngiliz sanat tarihçisi ve estetikçisi H.Read yine ünlü "sanat yoluyla eğitim" adlı kitabıyla en az 30 yıl sanat eğitimi alanında etkili olmuştur. Bu kuram bugünde etkisini sürdürmektedir. (Kırıçoğlu,1991) 1930'lu yıllarda kitabının ilk basımı görülür. 1956 yılında üçüncü basımın önsözünde Read kitabından şöyle bahsetmektedir, " kitabımı önce akademik bilimsel inceleme (tez) olarak düşündüm. Kendiliğinden eğitim reformları için ihtiyaç duyulan bir manifesto olarak yayınlandı. Etkileri devam etti. Şimdi de Uluslararası Sanat Yoluyla Eğitim Topluluğu, öğretmenleri ve psikologları çeşitli ülkelerden gelenleri cezbetmektedir. Şimdi de hatırlıyorum bu topluluk beni 50'lerde birçok kere otomasyon ve tasarım üzerine yazılarım hakkında konuşmaya davet etmişlerdi."* (Jones, 2002) Bu topluluk bugünde çalışmalarına devam etmektedir.

Sanat eğitiminde öğrenciye daha çok uygulama düzeyinde, yaparak -- yaşayarak, kendi yaratıcılığının katılması şeklinde mi yaklaşılmalı ? yoksa daha çok düşünsel yanı ağır basan , bir estetik eğitim yaklaşımı mı geçerli olmalı? Soruları gündeme gelmektedir. Diğer önemli soru ise sanatın yetenek işi mi , yoksa öğrenme işi mi olduğudur.Bu sorulara cevaplar aranır. Verilen cevaplar da yöntembilimsel açıdan iki türdür. Birincisi sanatın öznel ve usdışı niteliğinden ötürü öğretiminden söz etmenin mümkün olmayacağıdır. Diğer ise, sanatın öğretilen bir alan olduğudur. Yöntembilim açısından bu çift kutupluluk konuya yaklaşım bakımından

Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri

da üç gruba ayrılır. Bunlar; 1- kesin, ayrışımçı 2- anlksal (intellectual), zihinsel süreçlerin çözümüne dayanan 3- çocuk merkezci, doğalcı görüş. Buradaki kesin, sistemli ve ayrışımçı görüşte sanat, bir disiplin alanıdır ve de rastlantı ve kendiliğindenliğe yer yoktur. Sanat genel eğitime ,zihinsel yaşantıya zemin hazırlayan , araç ders değildir. Amaç doğrudan sanatın kendisi olmalıdır. İkinci ve üçüncü görüşte ise kendiliğindenlik ve doğallık aranan özelliklerdir. Sanat bu görüşlerde tam tersi genel eğitime ve de zihinsel yaşantıya zemin hazırlayan ,araç derstir.

Sanat yoluyla eğitim görüşünde de Read, sanat eğitimin temeli olmalıdır teziyle sanatın genel eğitimde bir araç ders olduğunu savunur. Onun için sanat ya da estetik eğitim çocuğun kendini anlatmasının, zihinsel gelişiminin bir önkoşuludur. O yüzden de eğitimde herkes tarafından alınması gereken bir eğitimidir. Read'ın görüşleri eğitimde sistemlilik ve ayrışımçılıktan çok kendiliğindenliğe dayalı, anlksal ve zihinsel süreçleri çözümlen ,çocuk merkezli bir yapıdadır. Read, aynı zamanda sanat eğitiminin amaçlarını da belirler .Ona göre sanat eğitiminin iki türlü amacı vardır. Bunlar ; 1- kısa süreli amaçlar 2- uzun süreli amaçlardır. *Kısa dönemli amaçlar ; kişinin eğitim süreci içinde ona gerekli olacak bilgilerin verilmesi, isteklerin ,ilgülerin, alışkanlıkların ve kabiliyetlerin gelişmesini sağlamaktır.Uzun dönemli amaçlar ise ; öğrencilerin günlük yaşantısında kullanabilecekleri kadar bilginin edinilmesi ve güzelliğin anlaşılması gibi fonksiyonları içerir.*(Erbay, 1997)

Herbert Read'in görüşleri , daha önce J.JRousseau ve Locke 'un eğitimin doğalcı ve özgürlükçü tutumu yanında ,oyun karakterli olması gerektiği düşüncesiyle de bağlantılıdır. Bu düşünceleri biraz farklı da olsa Platon 'da ve Montaigne'de de ilk kez görmekteyiz. Herbert Read'in kuramı, Platon, Goethe, Schiller' le bağlantılıdır. İmgelem teoristlerinin görüşlerini benimsemiş ve kendi eğitim düşüncelerini "sanat yoluyla eğitim" kitabında sunmuştur .Herbert Read'in kuramı Antikçağ Yunan filozofu Platon'nun görüşlerini temel alır. Platon'da da estetik eğitim eğitimin temeli olmalıdır. Ancak birlik, bütünlük ve düzen sağlayıcı bir eğitim olmalıdır. Ona göre, *estetik eğitim , bedene zarafet , zihne soyululuk getiren tek eğitim alanıdır. Sanatı ,eğitimin temeli yapmadaki amaç, çocuklukta*

*mantığın uykuda olduğu zaman işlev görerek , zihinsel gelişmeye yardımcı olmasıdır. Bir başka deyişle mantık çağı geldiğinde , sanat buna yer ve yol hazırlamış olmalıdır. (Kırıçoğlu, 1991) Herbert Read'in Platon 'un sanat ve eğitim teorisini ele almasının birkaç nedeni vardır. Asıl neden daha o gündün sanatın realite değil de irrasyonel yanının ayırıcısına varılmasıdır. Elbette bu günümüzdeki anlamda olamazdı. Read , Sanat ve Toplum kitabında, Platon'un sanat görüşü ile ilgili şunları belirtmiştir, " Platon'un sanat görüşü anlaşılmasız görünmektedir. Bunun sebebi çağdaşlarının Platon'u anlamamış olması değil fakat onların sanatı çok az tanıdıklarıdır. Ben Platon'u herhangi birinden daha çok anladığımı iddia etmiyorum, fakat onun sanat teorisine burada yer vermekle, onun imitatif (taklitçi) sanatı neden küçük gördüğümü ve aslında onun sanatın **duygu ve içtepi karakterine** karşı olmadığını ortaya koyabiliriz sanıyorum . O bütün bu olguları anlamış fakat estetik değerlerle moral değerleri karıştırarak kavramıştır. Platon , sanatı bir köle gibi kullanılacak bir şey olarak düşünüyordu: bütün çağdaşları böyleydi, ancak o estetik değerleri farklı bir kategori halinde ayırabilmiştir."* (Read, 1981)Read'in görüşlerinde de sanatın duygu ve içtepi karakterine vurgu ile birlikte başka bir boyutta eğitimde aşırı ussallığa ve entelektüel aşırılığa karşı ,yaratıcılığa dayalı , özgürlükçü ,serbest eğitime doğru eğitimde bir reform görülmektedir. 20. yüzyılın ve günümüzün sanat anlayışı yaratıcılığa dayalıdır. Artık çocuk sanatçı gibi doğuştan getirdikleriyle birlikte , sanki bir sanatçı gibi görülmeye başlanır. Sanat eğitimi de bu bakıştan ayrı tutulamazdı. Bastırılmış duyguların söz konusu olmadığı , kendini serbestçe ifade edebilen bireylerin sayısı eğitimle nasıl artırılabilir? Bu soruyu Herbert Read'de sormuştur. Kendi toplumundaki sanat eğitimine bakarak, eleştirel bir yaklaşımla , eğitim sürecinde duygu ve içtepilerin yok olduğu, fiziki ve de psikolojik olarak çocuğun bir deformasyona uğradığı , doğallığını kaybettiği sonucuna varır. Kitabının altıncı bölümünde bunu şöyle açıklar: "*psikolojik olarak deforme oluyoruz , çünkü estetik içtepelerimizin devre dışı bırakan toplumsal bir normallik kavramını kabul etmişizdir.*" (Read, 1981)

Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri

Read'in kuramında sanat eğitiminde estetik içtepi ve bilinç ve süper-ego kavramlarını görmekteyiz. Bu noktada Read'in görüşlerindeki içgüdüsel, tepkisel etkinlikler ve bunlara yönelik tutumla paralellik kurulan ,daha önce belirtilen iş eğitimi akımı temsilcilerinden Dewey'in estetik eğitim teknikleri ve dört ana ilgiden bahsetmek gerekir. Dewey'de de tüm eğitim etkinlikleri sadece dış malzemeyi kullanmaya göre değil, çocuğun içgüdüsel , tepkisel etkinlik ve tutumlarına göre düzenlenmelidir. Bunun içinde en iyi yol sanat etkinliğidir. Dewey eğitimde gözlem, bellek ve imgelemin önemini vurgular. Saptadığı dört ana ilginin uyumlu birlikteliği ile ancak dengeli ve uyumlu bir kişiliğin ortaya çıkabileceğine inanır. Bunlar:1- konuşarak anlaşma 2- sorma ya da bir şeyleri ortaya çıkarma 3- bir şeyler yapma ya da kurma (construct) 4- sanatsal anlatımdır. Dewey'e göre , *çocuğun kişisel anlatım ve sözle aktarma olarak belirlenen toplumsal içgüdüğü yanında , kalem , kağıt kullanma gibi , yapıcı içgüdüğü vardır ki bu aynı zamanda çocuğun oyununda ,devinimlerinde , mimiklerinde ve imgelem gücünde ifadesini bulur; sürekli ve elle tutulur formlar halinde maddeyi biçimlendirme uğraşısında ise daha tam olarak belirlenir. Bir anlamda , çocuğun anlatımcı tepisi ya da sanat güdüsü , gene anlaşılabilirlik ve yapıcı olmak içgüdüğünden çıkmakta , aynı zamanda anlatma, temsil etme isteğinden doğduğu için de toplumsal güdüye bağlanabilmektedir. (San, 1977)*

Herbert Read, bilim ile sanatı birbirinden ayrı düşünmez. Ancak sadece sanatın ve bilimin yöntemlerinin farklı olduğunu vurgular. Her iki alanda dar bir görüşle ele alınmamalıdır. Çünkü sanat ta bilimde aynı gerçeklikle uğraşmaktadır. Sadece bilim bunları açıklar , sanat ise betimler. Read , sadece sanatsal düzeyde daha iyi eserler yaratılması için değil, aynı zamanda sanatsal etkinlikler ve diğer eğitim alanlarının (derslerin) tümünde varolan düşünme süreçlerinin daha etkili ,daha canlı bir şekilde çıkışının sağlanması gerektiğini savunur. Bu bakış açısı tüm öğretim alanları için yararlıdır. Burada amaç sadece estetik sorunların çözümüne dayalı eğitim değil,yalnız akla dayalı ya da aşırı mantığa dayalı eğitim sistemlerine karşı ilerici, özgürlükçü ve bütüncül bir eğitimidir. Read'in sanat ve toplum adlı kitabında altıncı bölümün başında yaralan Brancusi'nin " çocuk çağınızı geride

biraktığımız gün öldük demektir” sözü çok doğru bir sözdür. *Amaç salt estetik kültür aramak ya da mantıksal düşünmenin zayıflamasına varacak bir dizge yerleştirmek değildir; üretici bir mantıksal düşünme , pozitif bilimlerde de , mantığın öne süreceği ideal düşünme süreçlerinden çok daha fazla , sanatçının ve çocuğun zihinsel yapısına benzerlik gösterir. (San, 1977)*

Almanya 'da ,Amerika'da birçok ülkede eğitim için sanat yada başka bir deyişle sanat yoluyla eğitim , sanat eğitiminin öğretimde bir bütünleşme içerisinde mi yoksa tek başına ayrı bir alan olarak mı kalması gerektiği hep tartışılmıştır. Diğer bölümlerle, konularla birleşmiş bir temel alan olarak sanat eğitiminden yararlanmak, hem sanatsal ve toplumsal hem de bireysel gelişim açısından önemli bir olgudur. İnci San'ın da belirttiği gibi , “...gerçektende eğitim ve öğretimde sanata önem ve yer vermiş birtakım okul ya da okul sisteminde , duyguların eğitilmesi yanında , zihinsel yetilerin , düşüncenin , zekanın da geliştiği gözlemlenmektedir.” (San, 1977)İnci San bütünleşmiş okulların bugünde bir çok yandaş topladığını belirtmektedir. Gesamtschule (Waldorf okulları) gibi giderek ussallığa ve nesnellığe eşit oranda önem veren okullar örnek verilebilir. Aynı şekilde yaşam boyu bütünleştirici eğitim (life- long integrated education) gibi kavramlardan da eğitimde bahsedilmektedir.

SANAT YOLUYLA EĞİTİM KURAMININ SINIRLILIKLARI

Sanatın eğitimdeki yeri ve önemini vurgulayan görüşler ortaya çıkmış olsa da , Batı' da bile bu kuramı eğitim sisteminde uygulayan ülkelerde bile halen bu konular tartışılmaya devam etmektedir. Bütüncül bir sanat eğitimi programı henüz yaygınlaşmamıştır. Daha önce belirtildiği gibi toplumsal değişimler ve ihtiyaçlara göre sanat eğitimine duyulan ihtiyaç gün geçtikçe daha da artacaktır. II. Dünya Savaşı toplumlarında ilk olarak görülen sanat yoluyla eğitim ve müzsel (müsische) eğitim bugünde tekrar sanat eğitiminde aranan bir görüş haline gelmektedir. Herbert Read kendi sanat yoluyla eğitim kuramını şöyle özetler: “ Bir insanda gelişme ancak görülebilir ya da işitilebilir simgelerin anlatımı yoluyla olur. Eğitim böylece

Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri

ve bir anlamda bu anlatım biçimlerinin geliştirilmesidir. Bu da çocuğa ve yetişkine nasıl devinimler yapacağını , imgeler, sesler, araçlar ve kullanım nesnelere yaratacağının öğretilmesidir. Bir insan eğer bütün bunları yapabiliyorsa , işte o insan tam olarak eğitilmiş insandır ." (Kırıçoğlu, 1991)Burada da görüldüğü gibi sanat eğitiminin asıl görevi , yaratıcı bir etkinlik olan sanat deneyimi içinde kişiyi bir bütün olarak yetiştirmektir. Herbert Read, eğitimin amacı" sanatçılar yetiştirmektir"der. Elbette burada belirtilen gerçek sanatçıdan çok , üretebilen ve düşünebilen kişiliğin oluşturulabilmesidir.

Ancak bu kuramda sanatın öğretimi üzerinde durulmamış daha çok sanat, çocuğun ya da yetişkinin toplum açısından , birey açısından uyumunu sağlamakla görevlendirilmiştir. Neden sanat eğitimi de bir başka eğitim değil ? Bu soruyu yanıtlamada bu kuramın belirsizlikler taşıdığına dair görüşlerde ortaya atılmaktadır. Çünkü bu sorulara yanıtlar sanatın kendisinden çok , başka alanlardan gelmektedir. Kendini anlatma, tam insan olma gibi. Burada kişi sanat eğitimi sürecinde görenek, işiterek ,yoğun bir algı süreciyle yetişip, zihninde bunları birleştirip, sonuçta duygu imgelerini forma dönüştürmelidir. Bu kuramda görsel olan önemli olsa da görsel sanatlardan çok ,genelde bütün sanatların birlikteliği savunulur. Estetik nitelik taşıyan bütün çabalar sanatsaldır. Kısaca içinde düzen ve uyum olan her etkinlik ya da çaba sanat olarak kabul edilmiştir. Burada özel bir alan olan sanat ve onun eğitimine genel eğitimde ayrıcalıklı bir yer verilirken , alanın kendisi ve gelişimi ile ilgili yeterince bilgi sağlanamamaktadır.Kuramın eğitime getirdiği katkılar yanında içinde taşıdığı bazı sınırlılıklarında farkında olmak gerekir. Çünkü konuya tarafsız bakmak ve her kuramın sonuçta olumlu ya da olumsuz taraflar taşıyabileceği şeklindeki bir yaklaşım kesin yargıları, bilimsel tutumdan uzak katı ,değiştirilemez görüşleri önleyecektir. Bu sayede eğitim sisteminde kuramsal çalışmaların sorgulanarak daha da ileriye götürülmesi, aynen kopya edilmemesi , eğitim programlarında daha yaratıcı olunması sonucunu doğurabilir . Sanat yoluyla eğitim kuramının sınırlılıkları şöyle sıralanmaktadır:1- *İşten çok kişiye yönelen değerlendirme, uygulamada sonucun değil, sürecin önem kazanmasına neden olmuştur.* 2- *Bu süreç içinde çocukların " kendilerini anlatmaları" ve bu yolla*

uyumlu bir kişilik geliştirmeleri aranan davranışlardır. Bu noktada öğretimin payı en aza inmiş ya da yok olmuştur. 3- Öğretmen , öğretici işlevinden uzaklaşmıştır. 4- Sanat eğitimi bir ders olmaktan çıkarak bir boş zaman uğraşı durumuna girmiştir. 5- Eğitimin temeli sayılan sanat ve estetik eğitim , kendisi temeli olmayan bir uğraş alanı durumuna gelmiştir. (Kırıçoğlu,1991)

SONUÇ

Günümüzde toplumun her alanında edilgen olmayan, yaratıcı bireylere daha çok ihtiyaç vardır. Eğitimde fazlaca akla dayalı ve tek yönlü bir anlayış geçerliliğini yitirmektedir. Her türlü yaratıcı etkinlikte bulunan esinlenme ve imgelem gücünü , farklılıkları ortaya çıkarabilmeye yönelik bir eğitim gerekmektedir. Yaratıcılığa daha fazla gereksinim duyulan çağımızda zihinsel gelişim yanında duygusal gelişim de zorunlu hale gelmiştir. Duyguların eğitimi de sanat yoluyla mümkündür. Sanat yoluyla eğitim psikolojik kişilik yapıları üzerinde durarak ; akılcı ve nesnel düşüncenin gelişimi yanında duyarlılığın ve imgelemin gelişimi ile denge sağlamaya çalışır.

Hem bilimin , hem de sanatın temelinde yaratıcılık vardır. Her çocukta temelde birçok istek bulunur. Çocuğun ya da yetişkinin içindeki bu istekleri bastırılırsa sonuç bir olumsuzluktur. Aşırı akılcı, ezberci ve de yaratıcılığa ,duyguya yer vermeyen bir anlayış sonuçta bilimde de ,sanatta da gelişmeyi engeller. Getzels' in de belirttiği gibi, *yaratıcılık, ister bilimde olsun, ister başka bir alanda , sezgi ile akılcı imgelemin ve özümleme yetisinin , düşümenin ve denetimin ve düşüncenin iraksak ve yakınsak yönlerinin birliğine dayanır.(San, 1977)*

Eğitimde kişisel gelişim yanında toplumsal gelişimde sağlanır. Read'in de kuramında savunduğu gibi, estetik duyarlılığın eğitilmesi ile toplumsal birlik de sağlanacaktır. Read, sadece görsel ve plastik alandaki eğitimi değil, tüm ifade biçimlerini (şiir, edebiyat, müzik gibi) kapsayan bir eğitimle ancak bütünleşmiş bir kişiliğin oluşabileceğini vurgular. Böyle bir eğitim özlemi bizde bugün bile geçerliliğini korumaktadır.

ABSTRACT

The aim of this present study was to investigate the influence of English art teacher Herbert Read's theory **education through art** in education .In this study in general education importance of education through art as an creative opinion of which oppose to the rationalism in education system will be determined.

Key words: Education Through Art, Education, Creativity

KAYNAKÇA

Binbaşıoğlu, C. (1982). *Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara

Enginoğlu, T., Karayağmurlar, B., Halıçınarlı, E., www.3.50.megs.com/resimegitimi

Erbay, M. (1997). *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi* , Boğaziçi Üniversitesi , İstanbul.

Jones, C. (2002). "Education Through Art (Sanat Yoluyla Eğitim)", Makale, ISEA (The International Society for Education Through Art.) *Uluslararası Sanat Yoluyla Eğitim Derneği Gazetesi*

Karayağmurlar , B. (1990). *Sanatta Yaratıcılık ve Eğitim*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kırıoğlu, O. (1991). *Sanatta Eğitim, Görmek, Anlamak, Yaratmak* , Demircioğlu Matbaacılık, Ankara.

Pasin, G. (1996). *Çağdaş Sanat Eğitimi Kuramları ve Sanat Öğretimi*, Ders Notları. İzmir.

Read,H.(1981). *Sanat ve Toplum*, Çeviren: Mülâyim,S., Umran Yayınları , SanatDizisi:1,Ank.

Read, H.. (1974). *Sanatın Anlamı*, Çevirenler: G.İnal, N.Asgari, İş Bankası Yayınları : 87.

- Russell, B. (1999). *Eğitim Üzerine*, Say Yayınları, İstanbul.
- San, İ. (1977). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- San, İ. (1985). *Sanat ve Eğitim*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Sönmez, V. (1991). *Eğitim Felsefesi*, Adım Yayıncılık, Ankara.
- Yeşil, U. (2001). *Uygulamalı Sanat Eğitimi Derslerinde Kuramsal Çalışmaların Yeri ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir .